

Færre på krisesentre, flest har innvandrerbakgrunn

I 2007 bodde nesten 1 800 personer på krisesentrene, som er 5 prosent færre enn i 2006. Alle var kvinner, med unntak av syv menn der tre var under 18 år. Over halvparten av kvinnene hadde innvandrerbakgrunn. Andelen har økt fra 45 prosent i 2003 til 58 prosent i 2007.

*Agnes Aaby Hirsch og
Elisabeth Nørgaard*

Kilde

Statistisk sentralbyrå har på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet samlet inn data og utarbeidet en rapport om bruken av krisesentre (Hirsch og Nørgaard 2008), den tredje som er laget av SSB. Denne artikkelen presenterer noen av funnene i rapporten. Vi fokuserer på 2007, men sammenligner også med funn fra tidligere år. Se hele rapporten her: http://www.ssb.no/emner/03/04/rapp_200834/

Agnes Aaby Hirsch (t.v.) er statsviter og førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. Hun er fagansvarlig for statistikk om sosialhjelp og krisesentre. (agnes.hirsch@ssb.no)

Elisabeth Nørgaard er økonom og seksjonssjef i Statistisk Sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. Hun har mastergrad i faget Social Policy and Administration fra London School of Economics. (Elisabeth.Norgaard@ssb.no)

Krisesentrene er et lavterskeltilbud for personer som har vært utsatt for vold i nære relasjoner. Krisesentrene gir råd, støtte og veiledning, men tilbyr også mishandlede og deres barn midlertidig opphold. Tilbudet er nøytralt når det gjelder kultur, landbakgrunn og religion.

Det første krisesenteret i Norge ble åpnet i Oslo i 1978. I dag finnes det 51 krisesentre, og minst ett krisesenter er lokalisert i hvert av landets fylker. Hvert senter skal ha en vertskommune. Senteret kan være organisert av en eller flere kommuner i fellesskap, eller av privatpersoner eller organisasjoner i nært samarbeid med en eller flere kommuner (Barne- og likestillingsdepartementet 2007).

Større andel med innvandrerbakgrunn ...

I 2007 bodde 1 797 personer på krisesentrene, 102 færre enn i 2006. Til sammen bodde de på krisesenteret 2 231 ganger i 2007. Krisesentrene er først og fremst et tilbud til kvinner. Mange av sentrene tar ikke imot menn til overnattig, men de fleste gir råd til menn over telefon. I 2007 var alle beboerne (se tekstboks om begreper) kvinner, med unntak syv menn, og av disse var tre under 18 år. Det var fire krisesentre som tok imot menn i 2007.

De fleste som overnattet på krisesentrene i 2007, hadde innvandrerbakgrunn; andelen har økt de fire siste årene. I 2003 hadde 45 prosent av beboerne innvandrerbakgrunn, mot 58 prosent i 2007. Det var færre beboere på krisesentrene i 2007 enn i 2006, og denne nedgangen er sterkere for kvinner uten innvandrerbakgrunn (8 prosent) enn for dem med innvandrerbakgrunn (2 prosent).

Fordelt på de ulike sentrene varierer antall beboere med innvandrerbakgrunn fra 0 til 181. På 30 av de 51 krisesentrene hadde minst halvparten innvandrerbakgrunn. Det er store forskjeller i antall beboere som har overnattet på de ulike krisesentrene, fra fire ved Voss krisesenter og Samisk krisesenter i Karasjok, til 243 i Oslo. Bortsett fra Oslo krisesenter var det ingen krisesentre som hadde over 100 beboere.

Det var også noen færre barn som var med ved mors første opphold. I 2007 hadde 815 beboere med seg til sammen 1 420 barn første gang de bodde på et krisesenter, en nedgang på 5 prosent siden 2006. Som tidligere år var det også i 2007 flere kvinner med innvandrerbakgrunn som hadde med seg barn på krisesenter. Halvparten av innvandrerkvinnene hadde med seg barn. Det samme gjaldt 39 prosent av kvinnene uten innvandrerbakgrunn. For innvan-

drekvinnene er andelen den samme som i 2006. For kvinner uten innvandrerbakgrunn har den økt med 3 prosentpoeng.

... og de bor lenger

Krisesentrene skal i utgangspunktet tilby beskyttelse til kvinner og deres barn i en akuttsituasjon, og mange sentre har regler om hvor lenge beboerne kan oppholde seg der. De fleste sentrene setter en grense på tre måneder. Visse brukergrupper overnatter over en lengre periode på grunn av særlige forhold knyttet til bakgrunn eller overgrepets karakter. Lengden på oppholdet kan også være avhengig av boligmarkedet eller tilbudet om overgangsbolig fra kommunene.

Alle overnattinger på krisesentre i 2007, regnet under ett, utgjorde 62 500 døgn, som er 6 prosent mer enn i 2006. Siden antall opphold gikk ned fra 2006 til 2007, betyr dette at oppholdene varte lenger i 2007. Et gjennomsnittlig opphold varte i 28 døgn. Beboere med innvandrerbakgrunn bodde lenger enn beboere uten innvandrerbakgrunn, i snitt 34 døgn mot 21 døgn. Dette kan tyde på at det er vanskeligere for beboere med innvandrerbakgrunn å finne alternativ bolig.

Over halvparten av beboerne i 2007 (57 prosent) hadde aldri vært i kontakt med noe krisesenter før.

Flest utsatt for psykisk vold

80 prosent av beboerne sa at de hadde vært utsatt for psykisk vold da de søkte overnatting på krisesenter for første gang i 2007. Samtidig oppga 60 prosent å ha vært utsatt for fysisk vold, og nesten like mange oppga trusler som årsak til henvendelsen. Disse tallene er lite endret fra tidligere år. I 2006 oppga innvandrerkvinnene noe oftere enn beboerne uten innvandrerbakgrunn å ha vært utsatt for fysisk vold, 63 mot 58 prosent, men vi ser ikke en slik forskjell i tallene som er rapportert for 2007. I 2007 oppgir 60 prosent av beboere uten innvandrerbakgrunn og 62 prosent av beboere med innvandrerbakgrunn fysisk vold som årsak.

Blant innvandrerkvinnene oppga 62 personer tvangsgifte som årsak til at de kom til krisesenteret i 2007. Dette er en økning fra året før, da det var 41 personer som oppga tvangsgifte som årsak. I alt 98 personer oppga i 2007 barnemishandling som årsak, og her er det liten forskjell mellom kvinner med og uten innvandrerbakgrunn. I likhet med tidligere år sier få beboere at incest – enten mot dem selv eller mot barn – er årsak til henvendelsen. Heller ikke andelene som oppga voldtekt eller annen seksuell vold, har endret seg de siste årene – det gjelder fortsatt i underkant av 10 prosent.

15 prosent oppgir flere overgripere

Så godt som alle kvinner som bor på krisesentrene, har blitt utsatt for vold i en nær relasjon. For de aller fleste er det samboer eller ektefelle som er overgriperen.

Begreper

Beboere og opphold

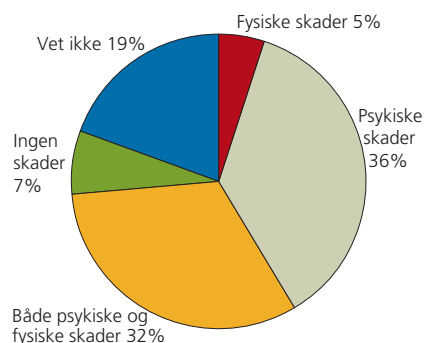
Personer som overnatter på krisesentrene, omtales som beboere. I statistikken vil opplysninger om beboerne være basert på deres første opphold dette året. Antall opphold tilsvarer alle gangene beboerne har vært på sentrene i løpet av året.

Dagbrukere og dagbesøk

De som henvender seg til krisesentrene på dagtid, omtales som dagbrukere. Dette kan være personer som tidligere har bodd på senteret, og de som aldri har vært i kontakt med et krisesenter tidligere. «Dagbesøk» tilsvarer oppmøte på et krisesenter for å motta råd eller oppfølging og bistand.

Figur 1. **Beboernes egne vurderinger av skader av mishandlingen ved det enkelte krisesenteropphold. 2007. Prosent¹**

¹Prosent av i alt 2 027 opphold.
Kilde: Rapportering fra krisesentrene 2007, Statistisk sentralbyrå.

I 2007 ble det for første gang stilt et eget spørsmål om det var én eller flere overgripere. Dersom vi skiller ut beboerne som sier at de har vært utsatt for én overgriper, oppga nær tre av fire at dette var nåværende ektefelle eller samboer. Ni av ti har vært, eller er, i et parforhold med overgriperen. Flere av beboerne med innvandrerbakgrunn enn beboerne uten innvandrerbakgrunn oppgir at overgriperen er nåværende ektefelle eller samboer (77 prosent mot 66 prosent), mens det er flere av beboerne uten innvandrerbakgrunn som oppgir tidligere ektefelle eller samboer (19 prosent mot 11 prosent).

Så mange som 15 prosent av beboerne sa at de hadde vært utsatt for flere overgripere. Av disse igjen hadde nær tre av fire innvandrerbakgrunn. I alt 1 730 beboere svarte på spørsmålet om antall overgripere.

I de tilfellene der det er snakk om flere overgripere, er det sjeldnere at ektefelle eller samboer er overgriper enn i de tilfellene det er én overgriper. Hele 34 prosent av dem som forteller om flere overgripere, oppgir at overgriperne er foreldrene, og det er i større grad beboere med innvandrerbakgrunn som sier dette. Når det er snakk om flere overgripere, er en av overgriperne ofte en «bekjent» (35 prosent) eller «ukjent person» (35 prosent), og dette er i større grad tilfelle for beboere uten innvandrerbakgrunn enn for dem med innvandrerbakgrunn.

Mange tar kontakt selv

Både i 2006 og i 2007 oppsøkte vel fire av ti beboere krisesentrene på eget initiativ eller ved hjelp av familie, venner eller bekjente. Omtrent én av fem henvendelser kom fra politiet, som var den offentlige instansen som sto for flest henvisninger.

Flere beboere uten innvandrerbakgrunn (35 prosent) enn med innvandrerbakgrunn (19 prosent) oppsøkte krisesentrene på eget initiativ. Politiet står for en større andel av henvisningene for kvinner med innvandrerbakgrunn (22 prosent) enn for kvinner uten innvandrerbakgrunn (14 prosent). Andel henvisninger fra legevakten er henholdsvis 3 og 7 prosent. Det er få endringer sammenlignet med 2006.

Forskjellige veier til videre hjelp

Krisesentrene er ikke behandlingstilbud, men gir mishandlede kvinner og deres barn fysisk beskyttelse og muligheter for overnatting for kortere eller lengre tid. I tillegg tilbyr sentrene samtale, omsorg og støtte samt rådgivning om mulighetene for hjelp i det ordinære hjelpeapparatet. De gir også rådgivning om juridiske rettigheter i forbindelse med overgrep og mishandling. De brukerne som ønsker det, blir fulgt til andre hjelpeinstanser og kan få hjelp til å finne bolig og arbeid. I tillegg har en del krisesentre tilbud om selvhjelps- og nettverksgrupper.

Over 80 prosent av beboerne fikk støtte i form av samtaler og praktisk hjelp. Beboere med innvandrerbakgrunn fikk i større grad hjelp med henvendelser til hjelpeapparatet enn kvinner uten innvandrerbakgrunn (41 mot 26 prosent). Innvandrerkvinner mottok også oftere hjelp til å finne bolig, til flytting, til barnepass og til andre tilbud som barn kan få ved senteret.

Det er særlig fire instanser krisesentrene henviste sine brukere til i 2007: 40 prosent ble henvist til advokat, 36 prosent til sosialkontor, 31 prosent til politiet og 24 prosent til lege. 18 prosent av brukerne ble henvist til barnevern.

net. Relativt få beboere ble henvist til annet krisesenter, psykolog, barne- og ungdomspsykiatri eller til pedagogisk psykologisk tjeneste eller «annet». Om lag 20 prosent ble ikke henvist noe sted. Det er små endringer i de totale tallene sammenlignet med 2006.

Som i 2006 er det en forskjell mellom innvandrerkvinner og kvinner uten innvandrerbakgrunn i andelen som blir henvist til hjelpeapparatet. Mens 48 prosent av innvandrerkvinnene ble henvist til advokat og 43 prosent til sosialkontor, gjaldt dette bare henholdsvis 30 og 25 prosent av kvinnene uten innvandrerbakgrunn. Innvandrerkvinnene ble også oftere henvist til politi, barnevern, trygdekontor og familiekontor. På den annen side ble kvinner uten innvandrerbakgrunn oftere henvist til psykolog (12 prosent) sammenlignet med innvandrerkvinner (6 prosent). Det var også flere kvinner uten innvandrerbakgrunn kvinner med innvandrerbakgrunn som ikke ble henvist noe sted (29 prosent mot 17 prosent).

Figur 1 viser at i 68 prosent av tilfellene mente beboerne selv at de var påført psykiske skader som en følge av mishandlingen. Likevel ble det henvist til psykolog i kun 9 prosent av tilfellene.

Tilrettelagt for nedsatt funksjonsevne?

I regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet 2007) er et av punktene at det skal arbeides for å gjøre krisesentrene tilgjengelige og tilrettelagt for alle aktuelle brukergrupper, også kvinner med nedsatt funksjonsevne. I rapporteringen fra krisesentrene for 2007 er det inkludert spørsmål om tilrettelegging for brukere med nedsatt funksjonsevne.

I 28 krisesentre (eller 55 prosent) er det ikke mulig for en rullestolbruker å komme inn på senteret ved egen hjelp. I de aller fleste tilfellene er det også vanskelig for en rullestolbruker å bruke rommene inne i krisesenteret ved egen hjelp. Stue og kjøkken kan enklest benyttes ved egen hjelp, mens ved over halvparten av sentrene kan en rullestolbruker ikke bruke bad eller toalett ved egen hjelp. 90 prosent av sentrene oppgir at lokalene er fordelt over flere etasjer, mens bare 10 prosent oppgir at det er tilrettelagt en eller annen form for heis for rullestolbruker.

Til sammen er det rapportert om 22 beboere med nedsatt bevegelsesevne, fordelt på 15 sentre. Bare 13 av dem har bodd på de 8 sentrene som kan regnes som fullt tilrettelagt.

Mange får råd uten å overnatte

Kvinner, og ved noen krisesentre også menn, kan få råd i forbindelse med problematiske relasjoner og situasjoner som fortrinnsvis er knyttet til vold, uten å overnatte på sentret. Mange tidligere brukere kommer også på dagtid for oppfølging og samtaler. I 2007 kom 2 093 personer på ett eller flere besøk til krisesentrene. Til sammen besøkte dagbrukerne sentrene 7 640 ganger, og det er en nedgang på 8 prosent fra 2006. Over halvparten (57 prosent) av dagbrukerne var uten innvandrerbakgrunn.

Finansiering av krisesentrene

Krisesentrene mottar økonomisk støtte både fra *staten* og *kommunene*. Fra 2005 ble det innført en ordning der *staten* dekker 80 prosent av godkjente driftsutgifter under forutsetning av at kommunene dekker 20 prosent. Den kommunale andelen av tilskuddet ble da redusert fra 50 til 20 prosent (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2008). 46 av de 51 krisesentrene finansieres av mer enn én kommune.

Antall kommuner som bidrar til finansieringen av krisesentrene, har økt fra 390 i 2006 til 406 i 2007. Det betyr at 94 prosent av landets kommuner bidrar med økonomisk støtte til driften av ett eller flere krisesentre.

Referanser

Barne- og likestillingsdepartementet (2007): Tema-side om krisesentre, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/andre/Krisesentre/Krisesentre.html?id=439470>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2008): Statlig driftstilskudd til krisesentre og voldtektssentre 2008, <http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=7795>

Justis- og politidepartementet (2007): *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008–2011. Vendepunkt*, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/andre/vold-i-naere-relasjoner/vendepunkt.html?id=493762>

Hirsch, Agnes Aaby og Elisabeth Nørgaard (2008). *Rapportering fra krisesentrene 2007*, Rapportert 2008/34, Statistisk sentralbyrå.

Litteratur

Jonassen, Wenche (2004): *Krisesentrene 2003 – en kommentert statistikk*, Notat nr. 1/2004, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Jonassen, Wenche (2005): *Krisesentrene 2004 – en kommentert statistikk*, Notat nr. 1/2005, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Kleven, Laila og Sandra Lien (2007): *Rapportering fra krisesentrene 2006*, Rapportert 2007/32, Statistisk sentralbyrå.

Lien, Sandra og Elisabeth Nørgaard (2006): *Rapportering fra krisesentrene 2005*, Rapportert 2006/25, Statistisk sentralbyrå.

I alt 280 årsverk

For første gang er det blitt samlet inn statistikk om ansatte ved krisesentrene. I 2007 ble det rapportert om i alt 400 ansatte. Av dem var omtrent 35 prosent ansatt på heltid, mens 65 prosent jobbet deltid. Til sammen utgjorde de ansatte nesten 280 årsverk. I tillegg kommer 480 frivillige vakter som står for nesten 110 årsverk.

Åtte krisesentre rapporterer at de har mannlige ansatte, til sammen 13 menn, hvorav tre er frivillige vakter.

Viktige endringer

Det har skjedd mange endringer siden de første krisesentrene ble etablert for nesten 30 år siden. I 2005 ble finansieringsordningen endret, og en større andel av finansieringen er blitt statlig (se tekstboks). Fra 1. juli 2006 ble også barneloven endret slik at krisesentrene nå har en lovpålagt opplysningsplikt til barnevernet. I Soria Moria-erklæringen fra regjeringen ble det varslet en lovfesting av krisesentertilbudet. En interdepartemental arbeidsgruppe ledet av Barne- og likestillingsdepartementet tar sikte på å sende et lovforslag på høring i løpet av høsten. I løpet av de 30 årene som har gått, vil dermed tilbudet ha utviklet seg fra et mer privat og uformelt tilbud til å bli en del av det offentlige organiserte og finansierte hjelpetilbudet.

Beboere med innvandrerbakgrunn

I krisesentrenes registreringsskjema for beboere og dagbesøkende stilles det spørsmål om landbakgrunn. Man kan velge mellom «norsk» og «utenlandsk/innvandrer».

Det har vært vanskelig å komme frem til en entydig forståelse av hvordan krisesentrene bør registrere «norske» versus «utenlandske» brukere. Legger man statsborgerskap til grunn, vil mange med innvandrerbakgrunn bli registrert som norske.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, som var ansvarlig for utformingen av skjemaene for 2005, kom sammen med krisesenterorganisasjonene frem til at statsborgerskap ikke skulle legges til grunn. I retningslinjene for 2007 heter det: «Her skal det registreres hvilken landbakgrunn brukeren har. Med innvandrerbakgrunn menes at vedkommende enten er født i utlandet, eller er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre».

I de siste årene er det ikke registrert hvilke land brukerne med innvandrerbakgrunn kommer fra. Dette ble imidlertid gjort i statistikken for 2003, og den viste at omtrent 90 prosent hadde ikke-vestlig bakgrunn.